

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Planeringsinriktning för civil beredskap

Ett underlag till stöd för fortsatt planering

Planeringsinriktning för civil beredskap

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: Inriktning av beredskapsplanering

Text: MSB

Publ nr: MSB2194 – oktober 2023
ISBN: 978-91-7927-391-0

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
Syfte	6
Avgränsningar	6
Fortsatt utvecklingsarbete	6
2. CIVIL BEREDSKAP	8
Det som ska skyddas	8
Det som vi ska planera inför	9
Den förmåga som ska skapas	10
De som ska planera och skapa förmåga	11
3. INRIKTNINGEN FÖR CIVIL BEREDSKAP	14
Förmågeutveckling inom fokusområden	14
Vägen framåt genom utvecklingssteg	14
Dimensionerande antaganden	14
Inkludera säkerhetsskyddet i beredskapsplaneringen	18
Bidra till ökad försvarsvilja hos befolkningen	19
4. FOKUSOMRÅDEN OCH UTVECKLINGSSTEG	21
Samhällets funktionalitet och försörjning	21
Personalförsörjning	24
Samverkan och ledning	26
Risk- och kriskommunikation	33
Psykologiskt försvar	35
Informations- och cybersäkerhet	36
CBRNE (farliga ämnen)	39
5. PERSPEKTIV SOM SKA INTEGRERAS	41
Jämställdhetsperspektivet	41
Barnrättsperspektivet	43
Miljö- och klimatperspektivet	44
6. UTBILDNING OCH ÖVNING	46
7. UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING	48

1. Inledning

Sveriges civila beredskap behöver stärkas för att möta den breda och allvarliga hot- och riskbild som samhället står inför, där den yttersta konsekvensen är att klara av att motstå och hantera ett krig. Även klimatförändringar, hälsohot, osäkerhet i vår omvärld, cyberangrepp och informationspåverkan är påfrestningar som samhället behöver kunna hantera. Utmaningarna är många och det krävs kunskap, samarbete och resurser för att öka Sveriges förmåga.

Att stärka förmågan att förebygga och hantera olika former av samhällsstörningar är en angelägenhet för samtliga aktörer där centrala myndigheter, länsstyrelser, regioner, kommuner, näringsliv, organisationer och den enskilda individen måste engageras. Det är tillsammans vi kan göra skillnad.

Planeringsinriktningen ger särskilt beredskapsmyndigheterna stöd i arbetet med att skapa en ökad förmåga att förebygga och hantera fredstida kriser, krigsfara och krig.

Stödet utgörs främst av utvecklingssteg inom sådana fokusområden som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bedömer vara av särskild betydelse för att kunna skapa en ökad förmåga att förebygga och hantera fredstida kriser, krigsfara och krig.

Dessa områden har bland annat utformats utifrån förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap, den nationella risk- och sårbarhetsbedömningen, den samlade bedömningen av det civila försvarets förmåga samt de förslag till åtgärder för att stärka det civila försvaret som MSB redovisade till regeringen i maj och november 2022 ¹.

Den här planeringsinriktningen kan ses som en vidareutveckling inom flertalet av de fokusområden som finns i ”Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025” Handlingsplanen kan också ses som ett stöd för totalförsvaret, medan ”Planeringsinriktning för civil beredskap” är ett stöd inom krisberedskapen och civilt försvar.

¹ Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvaret i balans. Slutredovisning av regeringsuppdrag (Ju2022/01209/SSK).

Planeringsinriktningen innefattar jämställdhets-, barnrätts- samt miljö- och klimatperspektivet². Dessa är några perspektiv som är nödvändiga att integrera i beredskapsplaneringen för att kunna förstå och hantera hur fredstida kriser, krigsfara och krig påverkar olika grupper och verksamheter i samhället.

För att sätta den inriktande delen i ett större sammanhang inleds dokumentet med en övergripande beskrivning av termen civil beredskap och vad detta innefattar samt avslutas med att betona vikten av att arbetet följs upp och utvärderas hos respektive myndighet.

Läsanvisning

Planeringsinriktningen är uppdelad i dessa delar:

- **Kapitel 2. Civil beredskap**

Beskriver kort vad termen civil beredskap innebär samt vad aktörerna ska planera inför. Därutöver presenteras de mål som är av betydelse för den civila beredskapen samt vilka aktörer som ska kunna förebygga och hantera fredstida kriser, krigsfara och krig.

- **Kapitel 3 och 4. Inriktning för civil beredskap**

Beskriver inriktningen för den civila beredskapen med fokus på förmågeplanering i beredskapsmyndigheternas verksamhet. Inriktningen sker genom antaganden, fokusområden samt utvecklingssteg.

- **Kapitel 5. Perspektiv som ska integreras**

Beskriver åtgärder inom jämställdhet, barnrätt samt miljö- och klimatperspektivet som ska integreras i arbetet inom ramen för planeringsinriktningen.

- **Kapitel 6. Utbildning och övning**

Beskriver vikten av att utbilda och öva för att stärka motståndskraften hos beredskapsmyndigheterna.

- **Kapitel 7. Uppföljning och utvärdering**

Beskriver vikten av kontinuerlig uppföljning och utvärdering för att kunna förbättra arbetet inom civil beredskapsplanering.

² Inom dessa perspektiv har MSB operationaliserat arbetet och kan därför ge en inriktning. Även andra perspektiv som omfattas av Agenda 2030 (tre hållbarhetsdimensioner: ekonomisk, social och ekologisk) är viktiga att integrera i arbetet.

Syfte

Syftet med planeringsinriktningen är att ge beredskapsmyndigheterna ett samlat stöd för att *skapa* en ökad förmåga hos den egna myndigheten och dess samhällsviktiga verksamheter för att kunna hantera fredstida kriser, krigsfara och krig.

Beredskapsmyndigheternas arbete gentemot andra aktörer inom myndighetens ansvarsområde uppmärksammas också till del med fokus på dessa aktörers samhällsviktiga verksamhet.

Ett samlat stöd förenklar för myndigheterna att göra en prioritering av vilka åtgärder som ska vidtas på både kortare och medellång sikt (ca 1–10 år).

Planeringsinriktningen riktar sig till beredskapsmyndigheterna, men kan med fördel även nyttjas i planeringsarbetet hos övriga aktörer där det är möjligt.

Avgränsningar

Den här planeringsinriktningen innefattar inte myndighets- eller sektorsspecifika inriktningar. Inte heller omhändertas den specifika inriktningen för det geografiska ansvarsområdet. Här behöver fortsatt utveckling ske vad gäller förmågemål, dimensioneringskrav eller annan form av styrning samt varje enskild beredskapsmyndighets förmåga att arbeta systematisk utifrån sin respektive instruktion och de uppgifter som framgår av förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

Planeringsinriktningen syftar inte heller till att specifikt beskriva det stöd som Försvarsmakten har behov av. Detta omhändertas till viss del i ”Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025” samt i de dialoger som Försvarsmakten för kontinuerligt med respektive myndighet.

Planeringsinriktningen innefattar vidare inte säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller specifika detaljerade inriktningar, eftersom den ska vara så tillgänglig som möjligt.

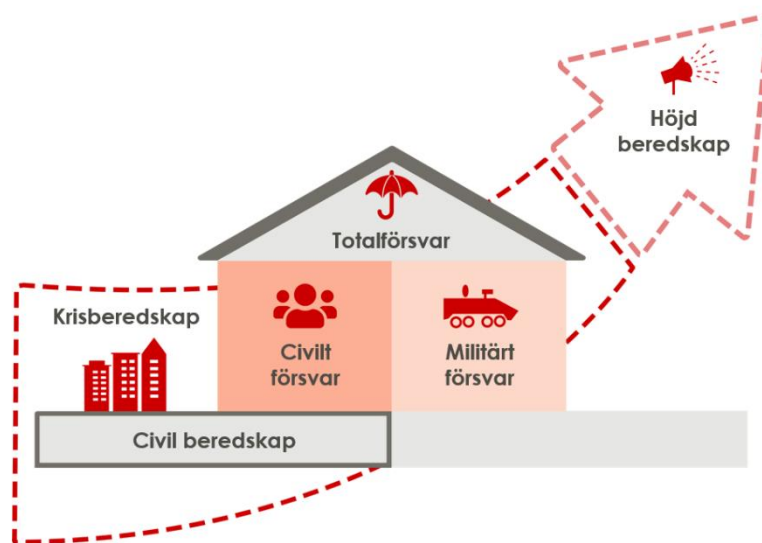
Fortsatt utvecklingsarbete

MSB kan konstatera att det pågår ett stort antal utredningar, regeringsuppdrag och annat utvecklingsarbete i syfte att stärka den civila beredskapen. Detta kommer medföra nya uppgifter och troligtvis tydligare dimensioneringskrav, vilket kan komma att påverka utformningen av planeringsinriktningen framöver.

Planeringsinriktningen kan därmed komma att uppdateras eller kompletteras när behov uppstår, inte minst utifrån anpassningar till Sveriges eventuella kommande medlemskap i Nato. Ett svenskt Nato-medlemskap kommer att innebära förändringar för den fortsatta utvecklingen och underliggande planeringsåtgärder inom civil beredskap. Som medlemsland förväntas Sverige kunna svara upp mot Natos krav på medlemsstater och ta del av arbetet i Natos strukturer. Det medför inte bara en ökad omfattning av informationsflöden, möten och relaterat arbete, utan även krav på förmågan att fungera som en integrerad del i Natos etablerade strukturer och processer och inte minst att säkerställa samhällets funktionalitet.

2. Civil beredskap

Civil beredskap är ett samlingsnamn för krisberedskap och civilt försvar. Det civila försvaret och krisberedskapen ska förstärka varandra i gemensamma processer för samordning, planering och förberedelser. Den civila beredskapen ska skapa en större motståndskraft och förmåga att förebygga och hantera olika fredstida kriser, krigsfara och krig, med ett väpnat angrepp som det dimensionerande scenariot.

Det som ska skyddas

Ytterst syftar den civila beredskapen till att förbereda oss på alla slags samhällsstörningar som riskerar att skada oss. Det som ska värnas är samhällets grundläggande skyddsvärden:

	<p>Människors liv och hälsa Fysisk och psykisk hälsa hos dem som drabbas direkt eller indirekt av en händelse. Omfattar alla människor som har Sverige som hemvist eller uppehåller sig i Sverige, eller är svenska medborgare och uppehåller sig utomlands. Människor i andra länder som inte är svenska medborgare eller som inte har Sverige som hemvist omfattas i vissa fall.</p>
	<p>Samhällets funktionalitet Funktionalitet och kontinuitet i samhällsviktig verksamhet som upprätthåller och säkerställer viktiga samhällsfunktioner.</p>

	<p>Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter Människors tilltro till demokratin och rättsstaten samt förtroende för samhällets institutioner och det politiska beslutsfattandet, ledningsförmåga på olika nivåer, avsaknad av korruption och rättsövergrepp.</p>
	<p>Miljö och ekonomiska värden Miljön i form av mark, vatten och fysisk miljö, biologisk mångfald, värdefulla natur- och kulturmiljöer samt annat kulturarv i form av fast och lös egendom. Ekonomiska värden i form av privat och offentlig lös och fast egendom samt värdet av produktion av varor och tjänster.</p>
	<p>Nationell suveränitet Kontroll över nationens territorium, nationell kontroll över de politiska beslutsprocesserna i landet samt säkrande av nationens försörjning med förmödenheter. Nationell suveränitet kan ses som en förutsättning för att kunna värna övriga värden.</p>

De grundläggande skyddsvärden som ska värnas är i grunden likvärdiga och utgångspunkten är därför att de inte ska viktas sinsemellan. Beroende på sammanhanget – under vilka omständigheter de utmanas – kommer de dock att behöva prioriteras på olika sätt.

Det som vi ska planera inför

Det som vi ska planera inför är händelser som kan medföra skadeverkningar på det som ska skyddas. Enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap ska statliga myndigheter under regeringen genom sin verksamhet minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter vid fredstida krissituationer och höjd beredskap:

	<p>Höjd beredskap När Sverige är i krigsfara, eller om det råder svåra förhållanden som beror på att det är krig utanför landets gränser, kan regeringen besluta om höjd beredskap, vilket innebär antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap³. Är Sverige i krig råder högsta beredskap. Under höjd beredskap är regeringens befogenheter och mandat utvidgade, och regeringsformen ger även möjlighet till utökade befogenheter för enskilda myndigheter.</p>
	<p>Fredstida krissituationer Situationer som avviker från det normala, drabbar många människor, stora delar av samhället eller hotar grundläggande värden, innebär en allvarlig störning eller en överhängande risk för allvarlig störning av viktiga samhällsfunktioner samt kräver samordnade och skyndsamma åtgärder från flera aktörer. Exempel på fredstida krissituationer kan vara virusutbrott, storskaliga skogs- och vegetationsbränder eller omfattande it-angrepp.</p>

³ Texten är en förenkling av gällande lagtext.

När syftet med planeringsinriktningen är att skapa förutsättningar för att kunna förebygga och hantera samhällsstörningar på en stor del av hotskalan kommer i begreppet fredstida kriser, krigsfara och krig användas i dokumentet.

Den förmåga som ska skapas

Planering för att skapa förmåga kan delas in i *förmågeplanering* respektive *långsiktig förmågeutveckling*. Planering för att använda förmåga kan delas in i planering som sker innan det oönskade inträffar – *förberedande planering*⁴ respektive planering under en pågående hantering – *responsplanering*.

Den här inriktningen handlar framför allt om att ge underlag för att skapa en förmåga inom civil beredskap på kort och medellång sikt (ca 1–10 år), det vill säga *förmågeplanering*.

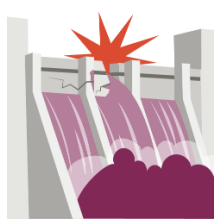
Förmågeplaneringen ska utgå från målen för totalförsvaret, målen för civilt försvar samt målen för krisberedskapen.

	<p>Mål för totalförsvaret⁵</p> <p>Det övergripande målet för totalförsvaret är att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet.</p>
	<p>Mål för civilt försvar⁶</p> <p>Målet för det civila försvaret är att ha förmågan att:</p> <ul style="list-style-type: none">• Värna civilbefolkningen• Säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna• Upprätthålla en nödvändig försörjning• Bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld• Upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar, och bidra till att stärka försvarsviljan• Bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred• Med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser

⁴ Syftar till att i förväg genomföra planering med befintliga resurser för att hantera händelser som potentiellt kan få betydande konsekvenser för samhället, exempelvis pandemiplanering, planering för kärnteknisk olycka och planering för värdlandsstöd.

⁵ Totalförsvaret 2021–2025. Prop. 2020/21:30.

⁶ Ibid.

Målen för krisberedskapen⁷

De av regeringen angivna målen för krisberedskapen är att:

- Minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet.
- Värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

De som ska planera och skapa förmåga

Civilt försvar och krisberedskap regleras i lagar och förordningar. Men fördelningen av ansvar och roller bygger även på grundläggande principer. Vissa myndigheter har mer ansvar än andra, men alla har ett ansvar att minska sårbarheter och värna om samhällets grundläggande skyddsvärden utifrån sitt ansvarsområde.

När en fredstida kris, krigsfara eller krig inträffar bidrar alla som berörs utifrån sitt ansvarsområde. Detta förväntas även av företag och privatpersoner. Det är grunden för den civila beredskapen.

Offentliga aktörer

Riksdag och regering. Riksdagen beslutar om resurser samt om mål för totalförsvaret inklusive det civila försvaret. Regeringen beslutar om inriktning och anvisningar för det civila försvaret och andra uppdrag som rör den civila beredskapen.

Statliga myndigheter ska genom sin verksamhet minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida kriser, krigsfara och krig.

Det finns 60 statliga myndigheter som är så kallade *beredskapsmyndigheter*. Det är myndigheter med särskild betydelse för samhällets civila beredskap.

Länsstyrelserna är beredskapsmyndigheter och har därutöver ett geografiskt områdesansvar avseende krisberedskap och civilt försvar i länet.

Landets 21 länsstyrelser är indelade i sex civilområden med varsin *civilområdesansvarig länsstyrelse*. Den civilområdesansvariga länsstyrelsen har ett geografiskt områdesansvar inom civilområdet när det gäller civilt försvar. Ansvaret gäller uppgifter inför och under höjd beredskap.

Regioner och kommuner ska minska sårbarheten i sina verksamheter och ha en god förmåga att hantera fredstida kriser. Kommuner och regioner ska därigenom också uppnå en grundläggande förmåga att hantera krigsfara och krig.

⁷ Statens budgetproposition. Utgiftsområde 6.

	<p>Näringslivet</p> <p>Aktörer inom näringslivet är av avgörande betydelse för Sveriges beredskap. En stor del av alla samhällsviktiga verksamheter bedrivs av privata aktörer och staten har ett intresse av att dessa kan fortsätta bedrivas även under fredstida kriser, krigsfara och krig. En väl fungerande privat–offentlig samverkan är därför en viktig förutsättning för den civila beredskapen.</p>
	<p>Frivilliga</p> <p>Vid en fredstida kris, krigsfara och krig är det viktigt att samhället kan ta emot hjälp från frivilliga organisationer och spontanfrivilliga. De ideella och medlemsstyrda organisationerna har uppdrag inom olika beredskapsområden och utbildar och rekryterar förstärkningsresurser för myndigheter, regioner och kommuner.</p> <p>Frivilliga försvarsorganisationer (FFO) är 18 frivilliga försvarsorganisationer med särskilt utpekad ställning enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. Deras uppgifter bestäms av Försvarsmakten och MSB i samverkan med andra myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret. Frivilliga försvarsorganisationer utgör en del av totalförsvarets personalförsörjning.</p>
	<p>Den enskilda individen</p> <p>Samhällets aktörer har ett ansvar för att den civila beredskapen fungerar, men varje enskild individ har också ett personligt ansvar. Var och en har ansvar för att göra det som behövs för att skydda sig och sina närmaste mot olyckor och större händelser.</p> <p>Alla mellan 16 och 70 år som bor i Sverige omfattas av totalförsvaretsplikten och har därmed ansvar för att bidra till försvarsförmågan. Var och en bör också ha en egen beredskap för att möta fredstida kriser, krigsfara och krig som radikalt kan förändra vardagslivet. Att ha hemberedskap innebär en rekommendation att kunna klara sig utan samhällets hjälp under en vecka.</p>

Planeringsarbetet för civil beredskap

Beredskapsmyndigheterna ansvarar för att hantera de beredskapsåtgärder som ryms inom det egna ansvarsområdet. Här behöver myndigheterna utgå från ett flertal olika ingångsvärden i sin planering, exempelvis lagstiftning, regleringsbrev och andra bindande uppdrag samt stödjande dokument som exempelvis ”Planeringsinriktning för civil beredskap” och ”Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025”.

När ansvarsförhållandena för en identifierad åtgärd behöver klaras ut, en identifierad åtgärd behöver genomföras av annan aktör eller om åtgärden i övrigt kräver samverkan mellan olika aktörer – till exempel avseende behov av stöd och resurser – bör frågan lyftas för dialog inom sektorn eller civilområdet.

För att tydliggöra formerna för en aktörsgemensam planering med fokus på åtgärder som kräver samordning mellan aktörer har MSB tagit fram dokumentet ”Vägledning – planering för civil beredskap: process och metod (version 2023)”.

Vägledningen beskriver också metodsteg som behöver genomföras på aktörs-, beredkapssektors- och civilområdesnivå för att komma fram till åtgärdsförslag.

Den aktörsgemensamma planeringsprocessen har både årliga och fleråriga dimensioner och länkar till andra processer, exempelvis den risk- och sårbarhetsanalys som myndigheter, kommuner och regioner är ålagda att göra. I konceptet ligger en löpande och aktiv medverkan från MSB:s sida, samt att MSB organiserar mötestillfällen för att stödja beredkapsmyndigheternas arbete.

Vägledning – Planering för civil beredskap hittas på MSB.se under ingången "Publikationer".

3. Inriktningen för civil beredskap

Förmågeutveckling inom fokusområden

Inriktningen bidrar till att skapa förmåga inom olika fokusområden som MSB bedömer vara av särskild betydelse för att skapa större motståndskraft hos beredskapsmyndigheterna. Dessa områden har bland annat prioriterats utifrån förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap, den nationella risk- och sårbarhetsbedömningen, den samlade bedömningen av det civila försvarets förmåga samt de förslag till åtgärder för att stärka det civila försvaret som MSB redovisade till regeringen i maj och november 2022⁸. Fokusområdena presenteras i kapitel 4.

Vägen framåt genom utvecklingssteg

För att underlätta beredskapsmyndigheternas arbete har utvecklingssteg inom respektive fokusområde tagits fram. Dessa ger konkreta förslag på åtgärder som kan genomföras för en stegvis ökad förmåga. Med hjälp av utvecklingsstegen kan myndigheterna själva göra en analys av sin nuvarande förmåga samt identifiera framtida behov och åtgärder som måste genereras för att nå nästa steg.

Stegen är inte jämförbara mellan de olika fokusområdena, utan ger bara en vägledning i planeringen för att uppnå en större motståndskraft inom myndigheten.

Dimensionerande antaganden

Varje steg under respektive fokusområde ska, där det är möjligt, även planeras mot de antaganden som återfinns nedan och som rör fredstida kriser, krigsfara och krig. Exempelvis kan det handla om att säkerställa elförsörjningen till kritiska system eller personalförsörjning för att kunna upprätthålla samhällsviktig verksamhet.

Det väpnade angreppet är dimensionerande, men det behövs också kompletterande åtgärder för att även kunna hantera fredstida kriser. På så sätt skapas bättre förutsättningar för den enskilda myndigheten att kunna förebygga och hantera samhällsstörningar på hela hotskalan.

Varje myndighet kan också med fördel föra en intern diskussion om hur dessa antaganden påverkar den egna verksamheten, exempelvis inom ramen för kontinuitetshandlingen, för att de ska vara mer applicerbara.

⁸ Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvar i balans, Slutredovisning av regeringsuppdrag (Ju2022/01209/SSK).

Krigsfara och krig

Nedan presenteras ett urval av de antaganden som kan vara särskilt grundläggande i beredskapsplaneringen vid en dimensionering av ett väpnat angrepp mot Sverige⁹. Ytterligare information finns att hitta i ”Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025” samt i dess tillhörande säkerhetsskyddsklassificerade scenarion som delgetts vissa aktörer.

- Regeringen har fattat beslut om höjd beredskap (skärpt eller högsta beredskap, vilket kan innebära att olika lagar gäller i olika delar av landet eller i specifika verksamheter).
- Under minst tre månader pågår en säkerhetspolitisk kris i Europa och i Sveriges närområde. Under en del av tiden och inom de tre månaderna är Sverige i krig och krigshandlingar pågår på svenskt territorium med både perioder av högintensiva strider och perioder med lägre stridsintensitet.
- Försvarsmakten mobiliserar. Inledningsvis är det viktigt att totalförsvarets ansträngningar kraftsamlas till det militära försvaret.
- Angriparen disponerar CBRN¹⁰-stridsmedel och användande av dessa kan inte uteslutas. Taktiska kärnvapen kan komma att användas, liksom kemiska ämnen som är nerv- eller hudskadande eller prestationsnedsättande.
- Utsläpp av toxiska ämnen kan ske genom avsiktlig bekämpning eller sabotage mot industrianläggningar och lager. Strid i urban miljö för med sig en förhöjd risk för farliga utsläpp, både avsiktligt och genom vådabekämpning.
- Samhället ställs om till krigsförhållanden. Civila aktörer intar krigsorganisation och en nationell kraftsamling genomförs som gynnar försvarsansträngningarna, inklusive säkerställande av de viktigaste samhällsfunktionerna.
- Befolkningens försvarsvilja utmanas.
- Långvariga strömavbrott (dagar-veckor) i hela eller delar av landet under hela perioden.
- Logistikflödena med omvärlden har begränsningar men är inte helt avbrutna. Utrikeshandeln är påverkad.
- Tillgången på drivmedel, råolja och gas är kraftigt begränsad.
- Det är störningar i elektroniska kommunikationer.
- Desinformations- och påverkanskampanjer ökar i omfattning.
- Lägesuppfattningen och förmågan till ledning och samverkan försämras.

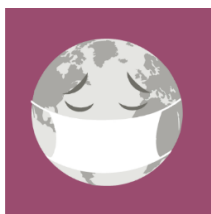
⁹ För en fördjupad förståelse av hotbilden och det väpnade angreppet finns flera öppna scenarier framtagna. Se bland annat FOI-memo 5089, FOI-memo 6787 och FOI-memo 6338.

¹⁰ Internationell förkortning för chemical, biological, radiological and nuclear.

- Stockholmsområdet, Gotland, sydvästra Sverige inklusive Öresundsregionen, Västkusten med Göteborg samt delar av Jämtlands och Norrbottens län blir strategiskt viktiga områden i händelse av en säkerhetspolitisk kris eller krig. Även andra platser kan vara viktiga som baserings- och koncentreringsområden för Försvarsmaktens krigsförband, samt för samhällets försörjning och funktionalitet.

Fredstida kriser

Nedan presenteras kortfattade antaganden om ett antal fredstida kriser som kan ställa krav på andra förmågor än ett väpnat angrepp gör. De exempel som redovisas har valts ut eftersom de bedöms utgöra några av de allvarligaste och mest betydande hoten och riskerna på nationell nivå samt kan komma att beröra samtliga beredskapsmyndigheter. Om hoten skulle realiseras är farhågorna stora att var och en av händelserna, oberoende av geografiska eller funktionella gränser, kommer få mycket allvarliga konsekvenser med negativ inverkan på de nationella skyddsvärdena och således ge upphov till fredstida krissituationer enligt definitionen i förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

Virusutbrott

- Händelseförloppet är komplext och långdraget med successiva vågor.
- Omfattande smittspridning och stor påverkan på befolkningen.
- Det uppstår en fördröjning innan ett fungerande vaccin finns tillgängligt. 5–6 månader för ett nytt influensavaccin och mer än ett år om det är ett annat smittoämne än influensavirus. Dessutom är tillgången till antivirala läkemedel begränsad.
- Belastningen inom sjukvården är mycket hög.
- Samhällsviktiga verksamheter är drabbade av en omfattande sjukfrånvaro (50 % bortfall, vilket även innefattar hög frånvaro av nyckelpersoner).
- På grund av personalbrist minskar kapaciteten inom viktiga samhällsfunktioner, utbildning, tillsyn av barn och elever, hälso- och sjukvård, vägtransporter och livsmedelstillverkning.
- Det uppstår ett ökat behov av utrustning, t.ex. personlig skyddsutrustning såsom andningsskydd och engångsmasker samt av utbildning i användandet av personlig skyddsutrustning.
- Verksamheter måste förstärkas med frivilliga för att klara sitt uppdrag.

Förslag på specifika åtgärder inom pandemiberedskap hittas på Folkhälsomyndighetens webbplats.

IT-incident

- Skadlig kod eller systemfel hos en ofta anlitad underleverantör har lett till allvarliga konsekvenser för flera samhällsviktiga verksamheter.
- Kritiska system har satts ur spel och delar av samhällsviktig funktionalitet går inte längre att tillhandahålla på vanligt sätt vilket påverkar befolkningen.
- Samhällsviktiga verksamheter har inte längre tillgång till eller kan inte lita på information som behövs för att upprätthålla verksamheten som därmed står still.
- Konsekvenserna förvärras eftersom att en eller flera samhällsviktiga it-tjänster som går ner inte kan ersättas av andra alternativ.
- IT-incidenterna minskar allmänhetens tilltro till verksamheten och sprider oro för att ytterligare it-incidenter ska inträffa.
- Det tar tid och resurser att felsöka och återställa funktionaliteten, vilket gör att kostnaderna blir höga.

Förslag på specifika åtgärder för att motverka en IT-incident hittas på informationssakerhet.se och cert.se

Solstorm

- Solstormen påverkar elförsörjningen i större delen av landet, men innebär framför allt ett långvarigt och omfattande strömavbrott i södra Sverige¹¹. Hela elområden blir strömlösa i veckor.
- Händelsen innebär skador på bland annat infrastruktur för el och därmed påverkan på tekniska system för distribution av värme, vatten och livsmedel.
- Radio- och satellitkommunikation störs ut.
- Blåljusaktörerna blir överbelastade på grund av positionerings- och kommunikationssvårigheter och har således inte möjlighet att ta hand om alla inkomna larm.
- Stor risk att trygghetslarm slutar att fungera eftersom att enheterna inte längre har tillgång till sin position eller kommunikation.
- De värst drabbade är redan sjuka, äldre och små barn med ett större beroende av värme, vatten och livsmedel.
- Flera länder drabbas samtidigt vilket försvårar bland annat internationell kommunikation och transporter.

Förslag på specifika åtgärder kopplade till Global Navigation Satellite System (GNSS) och position, navigation och tidsdata (PNT) hittas på MSB:s webbplats.

¹¹ Södra Sverige pekats ut som extra sårbart på grund av kombinationen av låg ledningsförmåga i marken samt kusteffekten på grund av att det är kuster på båda sidor (Regional 3-D Modeling and Verification of Geomagnetically Induced Currents in Sweden, Space Weather, 2019)

Mer omfattande underlag om olika fredstida kriser, med värsta trovärdiga utfall, hittas i ”Nationell risk- och sårbarhetsbedömning (NRSB) 2023”.

Målbild

Målbilden för den civila beredskapen, inom ramen för planeringsinriktningen, är att en hög nivå på utvecklingsstegen uppnås inom varje fokusområde. Varje åtgärd som ska genomföras har även analyserats och kompletterats utifrån de antaganden som beskrivs ovan.

Det bör även föras en diskussion om hur övriga fredstida kriser som nämns i den nationella risk- och sårbarhetsbedömningen skulle påverka myndigheten. Därutöver ska jämställdhets-, barnrätts-, samt miljö- och klimatperspektivet integreras kontinuerligt i planeringen.

Tidplanen för arbetet är beroende av de resurser som respektive myndighet har att tillgå men arbetet bör ske skyndsamt. Prioriteringen av de åtgärder som ska genomföras inom respektive myndighet kan med fördel diskuteras inom sektorn eller ett civilområde¹².

Inkludera säkerhetsskyddet i beredskapsplaneringen

Enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska den som till någon del bedriver säkerhetskänslig verksamhet utreda behovet av säkerhetsskydd och utifrån analysen planera och vidta åtgärder.

Inom ramen för arbetet med civil beredskap behöver myndigheterna därför kontinuerligt analysera och inkludera säkerhetsskyddet i syfte att skydda säkerhetskänslig verksamhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och andra brott som kan hota verksamheten.

Merparten av åtgärderna inom säkerhetsskydd kan sorteras in i någon av dessa kategorier:

Informationssäkerhet ska

- förebygga att säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter obehörigen röjs, ändras, görs otillgängliga eller förstörs, och
- förebygga skadlig inverkan i övrigt på uppgifter och informationssystem som gäller säkerhetskänslig verksamhet.

¹² Läs mer om hur åtgärdsförslag kan tas fram gemensamt i ”Vägledning: Planering för civil beredskap. Process och metod (version 2023)”. MSB2167.

Fysisk säkerhet ska

- förebygga att obehöriga får tillträde till områden, byggnader och andra anläggningar eller objekt där de kan få tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller där säkerhetskänslig verksamhet i övrigt bedrivs, och
- förebygga skadlig inverkan på sådana områden, byggnader, anläggningar eller objekt.

Personalsäkerhet ska

- förebygga att personer som inte är pålitliga från säkerhetssynpunkt deltar i en verksamhet där de kan få tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller i en verksamhet som av någon annan anledning är säkerhetskänslig, och
- säkerställa att de som deltar i säkerhetskänslig verksamhet har tillräcklig kunskap om säkerhetsskydd.

En grundförutsättning för ett heltäckande säkerhetsskydd är samspelet mellan olika typer av åtgärder som överlappar varandra. Exempelvis räcker det inte att enbart skydda ett informationssystem med informationssäkerhet som hindrar intrång via internet. Det krävs även fysisk säkerhet för att förhindra att obehöriga kommer åt datautrustningen samt personalsäkerhet för att förebygga att personer som inte är behöriga ur säkerhetssynpunkt får arbeta med systemet.

Vägledningar inom säkerhetsskydd hittas på Säkerhetspolisens webbplats.

Bidra till ökad försvarsvilja hos befolkningen

Människors förtroende för varandra och för myndigheter främjar en god krishantering. Samtliga beredskapsmyndigheter behöver därför bidra till att både stärka försvarsviljan i fredstid och att bibehålla den då den utmanas¹³.

Den breda och komplexa hotbilden innefattar till exempel informationspåverkan, cyberincidenter och sabotage som alla syftar till att påverka befolkningens försvarsvilja. Den enskildes eget ansvarstagande och beredskap samt acceptans för en avsevärt lägre nivå av samhällsservice utgör en central del i att motstå och lindra konsekvenser av fredstida kriser, krigsfara och krig.

¹³ Läs mer om ett urval av åtgärder som kan vidtas i kapitlet "Risk- och kriskommunikation".

Som ett led i att bibehålla och stärka försvarsviljan behöver myndigheterna se till att de egna medarbetarna och befolkningen i stort har kunskap om hotbilden och behovet av den enskilda individens beredskap. Kunskap, förtroende och vilja är grundläggande faktorer för att under en fredstida kris och ytterst krig upprätthålla den samlade beredskaps- och försvarsförmågan.

Bakgrunden till att vi stärker vår civila beredskap, vad det innebär i form av förmågor och att det vi försvarar är våra grundläggande skyddsvärden behöver därför kontinuerligt kommuniceras till allmänheten och relevanta aktörer.

4. Fokusområden och utvecklingssteg

Planeringsinriktningen utgår från fokusområden som ses vara av stor betydelse för samtliga beredskapsmyndigheter att skapa ökad förmåga inom. Dessa områden är i grunden likvärdiga och utgångspunkten är därför att de inte ska viktas sinsemellan. Beroende på hur långt myndigheten har kommit i sin beredskapsplanering kan det dock finnas anledning att prioritera olika för att skapa en god grundförmåga inom samtliga fokusområden.

Till varje fokusområde hittas utvecklingssteg för att underlätta en mer långsiktig planering av uppbyggnaden inom respektive fokusområde. Med hjälp av dessa kan varje myndighet genomföra en analys av sin nuvarande förmåga samt ges möjlighet att identifiera framtida behov och åtgärder som måste genereras för att nå nästa steg.

Samhällets funktionalitet och försörjning

Vårt samhälle måste fungera även under fredstida kriser, krigsfara och krig. För att kunna upprätthålla samhällets funktionalitet och försörjning oavsett störning är vissa verksamheter viktigare än andra – de är samhällsviktiga.

Med samhällsviktig verksamhet avses verksamheter, tjänster eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer viktiga samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet¹⁴. För den civila beredskapen handlar det inte bara om de enskilda myndigheternas förmåga utan även den förmåga som finns hos de aktörer som tillhandahåller samhällsviktig verksamhet inom ramen för myndigheternas ansvarsområde.

De som tillhandahåller en samhällsviktig verksamhet behöver systematiskt arbeta med att upprätthålla verksamheten, till exempel genom att säkerställa tillgången till resurser i form av personal, varor och tjänster, och därmed bidra till att stärka motståndskraften i samhällets funktionalitet och försörjning. Detta kan ske genom ett systematiskt arbete med kontinuitetshandling som handlar om att planera för att upprätthålla verksamhet på en tolerabel nivå, oavsett vilken störning den utsätts för.

¹⁴ Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap

Att ha förmågan att upprätthålla en nödvändig försörjning är centralt för att hantera fredstida kriser, krigsfara och krig. Med nödvändig försörjning avses förmågan att försä befolkningen med de varor och tjänster som behövs för dess överlevnad samt säkerställa att samhällsviktiga verksamheter har de varor och tjänster som behövs för att upprätthålla dess funktionalitet.

Grunden för den civila beredskapen är att samhällsviktig verksamhet fortsatt fungerar genom en motståndskraft som byggs upp i vardagen, men som dimensioneras för krigets förutsättningar med mer omfattande störningar i viktiga samhällsfunktioner¹⁵.

En betydande del av den samhällsviktiga verksamheten tillhandahålls av privata aktörer. För att den svenska försörjningsberedskapen ska utvecklas behöver därför företag involveras i arbetet med att säkerställa de viktiga samhällsfunktionerna. Genom privat-offentlig samverkan kring gemensamma åtgärder kan företagens erfarenhet och kompetens omhändertas. Ett starkt och stabilt näringsliv utgör den bästa förutsättningen för att staten ska kunna säkerställa Sveriges förmåga att under fredstida kriser, krigsfara och krig försä befolkningen med de varor och tjänster som behövs för dess överlevnad.

Öka motståndskraften inom myndighetens egen samhällsviktiga verksamhet	
0	Samhällsviktig verksamhet inom den egna organisationen är inte identifierad.
1	Samhällsviktig verksamhet inom den egna organisationen är identifierad och beroenden och risker är kartlagda.
2	Det finns en plan för att hantera risker som påverkar motståndskraften i den samhällsviktiga verksamheten. Det finns en beslutad kontinuitetsplan för den samhällsviktiga verksamheten.
3	Kontinuitetsplanen är känd och prövad genom utbildning och övning.
4	De resurser, inklusive försörjning av varor och tjänster, som den samhällsviktiga verksamheten är beroende av är säkerställda under fredstida kriser. Avtal med externa leverantörer som säkerställer leveranser under fredstida kriser är på plats.
5	Resurser, inklusive försörjning av varor och tjänster, som den samhällsviktiga verksamheten är beroende av är säkerställda vid krigsfara och krig. Avtal med externa leverantörer som säkerställer leveranser även under krigsfara och krig är på plats.

¹⁵ Lista med viktiga samhällsfunktioner – Utgångspunkt för att stärka samhällets beredskap. MSB1844.

Öka motståndskraften inom myndighetens ansvarsområde ¹⁶	
0	Samhällsviktig verksamhet inom ansvarsområdet är inte identifierad. Hot, risker och sårbarheter är inte analyserade.
1	Myndigheten har kartlagt sitt ansvarsområde och identifierat samhällsviktig verksamhet inom ansvarsområdet.
2	Myndigheten har identifierat och analyserat hot, risker och sårbarheter inom sitt ansvarsområde.
3	Myndigheten verkar löpande för att aktörer som tillhandahåller samhällsviktig verksamhet bedriver ett systematiskt arbete för att kunna upprätthålla verksamheten. Samhällsviktig verksamhet som tillhandahåller varor och tjänster som är nödvändiga för befolkningens överlevnad är identifierade.
4	Myndigheten har bedömt vilka åtgärder som bör vidtas för att öka förmågan att upprätthålla samhällsviktig verksamhet inom ansvarsområdet. Detta inkluderar åtgärder för att säkerställa försörjningen av de varor och tjänster som behövs för befolkningens överlevnad.
5	Myndigheten har följt upp effekten av vidtagna åtgärder inom ansvarsområdet.

Metodstöd för att kunna upprätthålla samhällsviktig verksamhet och önskad förmågeutveckling inom försörjningsberedskap hittas på [MSB.se](https://www.msb.se) under ämnesområdet "Krisberedskap och civilt försvar".

¹⁶ Ansvarsområde i detta sammanhang ska förstås som det område en myndighet verkar inom och har något slags ansvar för, till exempel ett tillsynsansvar, samordningsansvar eller geografiskt områdesansvar. Ansvarsområdet går utanför den egna myndighetens verksamhet och innefattar även samhällsviktig verksamhet som bedrivs av andra aktörer inom området.

Personalförsörjning

Samhällsviktig verksamhet behöver fortsatt kunna fungera under fredstida kriser, krigsfara och krig. Det betyder att ansvariga aktörer även måste planera för hur verksamheter ska bemannas.

För att säkerställa att samhällsviktiga verksamheter kan fungera även under fredstida kriser, krigsfara och krig är en robust och tillförlitlig personalbemanning avgörande. Bemanningen kommer till stor del att utgöras av personal som normalt tjänstgör i berörd verksamhet. Höjd beredskap och ytterst krig ställer dock krav på verksamheten som troligtvis inte helt kan täckas av den ordinarie personalen.

Vissa verksamheter kommer att kräva mer resurser för att omfattningen ökar eller på grund av att den måste bedrivas fler timmar på dygnet. Organisationen behöver också ha uthållighet över tid. Andra verksamheter kanske prioriteras ned eller slutar helt att bedrivas av olika orsaker.

Krigsorganisation

Arbetet med att ta fram en krigsorganisation handlar om att avgöra vilka verksamheter som behöver prioriteras och bedrivs under höjd beredskap och ytterst krig. I en situation med höjd beredskap kan det hända att det inte går att upprätthålla alla verksamheter och att nya uppgifter tillkommer. En central del i arbetet med att ta fram en krigsorganisation är därför att rangordna och prioritera de verksamheter som ska bedrivas under höjd beredskap.

En krigsorganisation är en aktörs organisation vid höjd beredskap och innebär att viktiga verksamheter ställs om från fredstida inriktning, reglering och organisering till höjd beredskap och inriktning på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret.

När organisationen är satt ska den bemannas, och det behöver säkerställas att personalen har rätt kompetens och inte är krigsplacerad i annan verksamhet. Krigsorganisationen behöver sedan kontinuerligt ses över, utbildas och övas.

Öka förmågan att verka inom en krigsorganisation	
0	En krigsorganisation saknas.
1	Samhällsviktig verksamhet som ska ingå i krigsorganisationen är identifierad och prioriterad.
2	Det finns en framtagen och beslutad krigsorganisation.
3	Personal som behövs för krigsorganisationen är krigsplacerad eller säkerställd genom individuella avtal.

4	Det finns en plan för omställning till krigsorganisation.
5	Krigsorganisationen och personalen är utbildad och övad.

En vägledning som ger stöd i arbetet med en krigsorganisation hittas på MSB.se under ämnesområdet "Krisberedskap och civilt försvar".

Samverkan med frivilliga

När krigsorganisationen är bemannad med anställd och inhyrd personal kan det fortsatt förekomma vakanser. I många fall kan dessa vakanser bemannas med frivilliga. Frivilliga kan även utgöra ett extra tillfälligt stöd i särskilt hårt ansträngda funktioner eller fungera som resursförstärkning för ökad uthållighet.

Med frivillig avses här en person som frivilligt engagerar sig och stödjer under fredstida kriser, krigsfara och krig. En frivillig utför vanligen det frivilliga arbetet vid sidan av en huvudsaklig sysselsättning. Däremot behöver inte frivilligt arbete nödvändigtvis vara ideellt, utan kan utföras mot ekonomisk ersättning. Begreppet "frivilligt" ska med andra ord främst förstås som "avsaknad av plikt" och inte "ideellt", även om ideella insatser är vanliga.

De frivilliga kan vara medlemmar i en frivillig försvarsorganisation¹⁷, medlemmar i annan sammanslutning som till exempel en idrotts- eller hembygdsförening, eller personer som utan att vara medlemmar i en organisation spontant anmäler sig som frivilliga.

Medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer kan teckna avtal med myndigheter för frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret. Avtalen föregås av utbildning arrangerad av den frivilliga försvarsorganisationen i fråga och utformad utifrån myndighetens behov. Dessa avtal kan vara grund för krigsplacering och innebär att personen ska tjänstgöra hos en myndighet under höjd beredskap med allmän tjänsteplikt när regeringen föreskriver om det.

Öka förmågan att kunna samverka med frivilliga

0	Inget arbete har påbörjats för att skapa samverkan med frivilliga.
---	--

¹⁷ Bilkåren, Frivilliga automobilkåren, Frivilliga flygkåren, Frivilliga motorcykelkåren, Försvarets personaltjänstförbund, Frivilliga radioorganisationen, Flygvapenfrivilliga, Insatsingenjörerna, Svenska Brukshundklubben, Svenska Blå Stjärnan, Civilförsvarsförbundet, Svenska Fallskärmsförbundet, Lottakåren, Svenska Pistolskytteförbundet, Svenska Röda Korset, Försvarsutbildarna, Sjövärnskåren, och Svenska Skyttesportförbundet.

1	Myndigheten har analyserat det egna personalbehovet (jfr krigsorganisation) under fredstida kriser, krigsfara och krig, och hur den egna personalen ska nyttjas för att lösa detta behov, samt vilka brister i förmågan att täcka behovet som finns i organisationen. Myndigheten har kunskap om frivilliga försvarsorganisationer och deras förutsättningar att bidra.
2	Myndigheten har integrerat möjligheten att ta stöd av frivilliga för att täcka de behov som inte kan lösas med egen personal i planeringen för att bemanna krisorganisationen och/eller krigsorganisationen.
3	Myndigheten har tillsammans med en eller flera frivilliga försvarsorganisationer planerat för försörjning av frivilliga.
4	Frivilliga har utbildats av frivilliga försvarsorganisationer och avtal är tecknade med dem.
5	Frivilliga från frivilliga försvarsorganisationer har krigsplacerats samt övas och repetitionsutbildas återkommande.

Läs mer om hur offentliga aktörer kan samverka med frivilliga i MSB:s vägledning i ämnet. Den hittas på MSB.se under ämnesområdet "Krisberedskap och civilt försvar".

Samverkan och ledning

Samhällsstörningar vid fred och krig¹⁸ ställer särskilda krav på ledning av den egna organisationen och hur de olika samhällsaktörerna arbetar tillsammans. Det innebär utmaningar i arbetsformer, i hur vi delar information och analyserar händelser samt hur vi inriktar och samordnar våra resurser så effektivt som möjligt

Samverkan och ledning handlar om att öka sannolikheten för att den verksamhet som bedrivs ska uppnå så bra effekter som möjligt. Syftet är att skapa förutsättningar för att leda den egna organisationen och att skapa en aktörsgemensam inriktning och samordning under samhällsstörningar vid fred och krig.

¹⁸ Detta begrepp används inom ramen för "Gemensamma grunder samverkan och ledning vid samhällsstörningar" och kommer därför användas under det här kapitlet.

För att samverkan och ledning ska fungera används idag ramverket ”Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar”. Syftet är att förbättra vår aktörsgemensamma förmåga att

- kontakta varandra
- dela information
- skapa lägesbilder
- förstå situationen och varandra
- åstadkomma inriktning och samordning.

Det är exempelvis viktigt att aktörerna gemensamt utifrån en samlad lägesbild träffar överenskommelser om hur samhället bäst använder och prioriterar tillgängliga resurser, som till exempel personal och materiel. För aktörerna är samverkan och ledning centrala funktioner för att skapa inriktning och samordning under samhällsstörningar vid fred och krig.

Upptäcka och agera snabbt

Vid samhällsstörningar och krig är det av yttersta vikt att samhällets aktörer tidigt fångar upp larmsignaler och snabbt kommer i gång och agerar. Tjänsteman i Beredskap (TiB) är ett exempel på en funktion som kan nås dygnet runt, året runt och som ska initiera och samordna det inledande arbetet för att upptäcka, verifiera, larma och informera vid samhällsstörningar.

Öka förmågan att upptäcka och agera snabbt	
0	Det finns ingen funktion för att ta emot larm och agera snabbt (tjänsteman i beredskap [TiB] eller motsvarande).
1	Det finns en upprättad och etablerad funktion som tar emot och förmedlar larm eller annan viktig information under inträffade eller förväntade samhällsstörningar vid fred och krig.
2	Det finns tydliga rutiner för funktionens (TiB eller motsvarande) arbete. De viktigaste berörda aktörerna för samverkan är identifierade och formerna för initiering och hemställan är kända.
3	Det finns en plan för utbildning och övning som innefattar funktionen (TiB eller motsvarande). Planen utgår från den organisation som ska utbildas och övas.

4	<p>Funktionen (TIB eller motsvarande) har ett proaktivt förhållningssätt, dvs. det finns en förståelse för andra aktörers behov och en aktiv omvärldsbevakning av området.</p> <p>Funktionen (TIB eller motsvarande) har stöd av andra funktioner i sin roll, till exempel kommunikationsstöd.</p>
5	<p>Det genomförs regelbunden och systematisk utbildning och övning inom funktionen.</p> <p>Det finns kunskap och färdighet att upprätthålla funktionens arbete under samhällsstörningar vid fred och krig.</p>

Rapportera, informationsdela och skapa lägesbilder

En lägesbild är ett urval av information som sammanställs i form av beskrivningar eller bedömningar av läget i syfte att ge överblick, förståelse eller underlag för beslut och åtgärder.

Att skapa lägesbilder innebär att en aktör, eller flera tillsammans, systematiskt följer, beskriver och analyserar en händelseutveckling. Syftet är att underlätta bedömningar av händelsen och dess konsekvenser för att kunna vidta lämpliga och samordnade åtgärder, enskilt eller aktörsgemensamt.

Med rapportering syftar vi på formella krav på att dela information enligt författningar. Med informationsdelning syftar vi på information som delas för kännedom utan att det finns krav i författning.

Rapportering och informationsdelning mellan olika aktörer under samhällsstörningar vid fred och krig är en förutsättning för välgrundade överenskommelser och beslut. Om informationsdelningen dessutom är effektiv och genomtänkt blir det lättare att få ett bra grepp om vad som har hänt, och om vad som måste göras.

Öka förmågan att rapportera, informationsdela och skapa lägesbilder	
0	<p>Det finns ingen kunskap om rapporteringsskyldigheter.</p> <p>Det finns ingen förmåga att skapa en intern eller samlad lägesbild där kommunikationsperspektivet är integrerat och omhändertaget i behov och bedömning.</p>
1	<p>Det finns grundläggande kunskap om rapporteringsskyldigheter.</p> <p>Det finns grundläggande kunskap om hur myndigheten skapar interna lägesbilder.</p> <p>Det finns grundläggande kunskap om hur myndighet med särskilt ansvar skapar samlade lägesbilder.</p>

2	<p>Myndigheten har förmåga att kunna begära, ta emot samt rapportera och dela efterfrågad information och det finns tydliga rutiner för hur rapportering och informationsdelning ska ske.</p> <p>Det finns tydliga rutiner för lägesbilsarbetet, det vill säga hur information samlas in, sammanställs och målgruppsanpassas.</p>
3	<p>Begäran, mottagandet och rapporteringen av efterfrågad information samt delandet av annan information har ett tydligt och behovsstyrt syfte och det finns en förmåga att hantera skyddsverd information.</p> <p>Myndigheten har en plan för utbildning och övning som innefattar en intern och samlad lägesbild, rapportering samt informationsdelning. Planen utgår från den organisation som ska utbildas och övas.</p>
4	<p>Myndigheten har ett proaktivt förhållningssätt gällande rapportering och informationsdelning och det finns en förståelse för andra aktörers behov.</p> <p>Det sker återkoppling till de aktörer som rapporterar med relevant information och bedömningar som stöder aktörens fortsatta hantering av samhällsstörningar vid fred eller krig.</p> <p>Det finns kunskap och färdighet att fylla interna och samlade lägesbilder med relevant information, både utifrån den egna organisationen och andra mottagare.</p>
5	<p>Det genomförs regelbunden och systematisk utbildning och övning inom ramen för lägesbilsarbetet, hur man delar information och rapporteringsskyldigheter.</p> <p>Det finns kunskap och färdighet för att skapa relevanta lägesbilder, rapportera och dela information med flexibla arbetssätt under en samhällsstörning vid fred eller krig.</p>

Leda egen organisation och agera samordnat med andra

Inför och under en samhällsstörning vid fred eller krig är det viktigt att samhällets aktörer har förmåga att dels leda sin egen organisation, dels agera samordnat med andra. I ramverket ”Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar” beskrivs de aktörsgemensamma formerna.

Öka förmågan att leda den egna organisationen och agera samordnat med andra	
0	<p>Det finns ingen kunskap om ledning av den egna organisationen under samhällsstörningar vid fred och krig.</p> <p>Det finns ingen kunskap om de aktörsgemensamma formerna och deras syften.</p>
1	<p>Det finns grundläggande kunskap om hur myndigheten ska leda sin organisation under en samhällsstörning vid fred och krig och det finns utpekade roller i ledningsfunktionen.</p> <p>Det finns grundläggande kunskap om de aktörsgemensamma formerna och deras syften och myndigheten har utpekade roller för de olika mötesformerna.</p>

2	<p>Det finns rollbeskrivningar framtagna med rutiner och instruktion för ledning av den egna organisationen under en samhällsstörning vid fred eller krig. Organisationen har en implementerad metod för att arbeta med ledningsstöd, till exempel stabsmetodik.</p> <p>Det finns rollbeskrivningar framtagna med rutiner och instruktion för de aktörs gemensamma formerna. Det finns en förståelse för andra aktörers ansvar, roller och mandat.</p>
3	<p>Myndigheten har en plan för utbildning och övning som innefattar ledning av den egna organisationen och de aktörs gemensamma formerna. Planen utgår från den organisation som ska utbildas och övas.</p>
4	<p>I myndighetens organisation finns ett välutvecklat och övat ledningsstöd eller en stab för att hantera konsekvenserna av samhällsstörningar vid fred och krig.</p> <p>Myndigheten kan delta i en inriktnings- och samordningsfunktion (ISF) och i ett ISF-stöd. Myndigheter som är geografiskt områdesansvariga kan stå värd för en ISF och organisera ett ISF-stöd under samhällsstörningar vid fred och krig.</p>
5	<p>Det genomförs regelbunden och systematisk utbildning och övning för ledning av den egna organisationen samt för de aktörs gemensamma formerna.</p> <p>Det finns kunskap och färdighet att leda den egna organisationen samt genomföra och/eller delta i de aktörs gemensamma formerna under samhällsstörningar vid fred och krig.</p>

MSB:s metodstöd hittas på MSB.se under ämnesområdet "Samverkan och ledning".

Ledningsplatser

För att säkerställa en kontinuerlig och uthållig förmåga att samverka och leda behövs ledningsplatser. Detta innebär fysiskt anpassade lokaler i lämplig skyddsnivå, uthålliga tekniska försörjningssystem med hög tillförlitlighet, robusta system för informationsdelning samt en utbildad och övad organisation för drift och förvaltning.

Öka förmågan att samverka och leda från upprättad ledningsplats	
0	<p>Myndigheten har ingen förberedd ledningsplats för att verka under samhällsstörningar.</p>
1	<p>Det finns en begränsad förmåga till ledning och samverkan under samhällsstörningar från lokaler i anslutning till det ordinarie verksamhetsstället.</p>

2	<p>Myndigheten har tillgång till förberedda lokaler och utrustning för ledning och samverkan under samhällsstörning i anslutning till det ordinarie verksamhetsstället. Förmåga finns att utöva ledning med stöd av lokaler med förhöjd skyddsnivå, redundanta system för informationsdelning och en anpassad logistisk uthållighet. Det finns en fungerande drift- och förvaltningsorganisation för ledningsplatsen.</p> <p>Myndigheten genomför regelbundna utbildningar och övningar i ledningsplatsen med såväl stabs- som stödorganisation.</p>
3	<p>Myndigheten har utöver förmågor enligt nivå 2 tillgång till en sekundär alternativ ledningsplats. Den sekundära ledningsplatsen ska kunna användas över hela hotskalan och har samma förmåga avseende informationsdelning som den ordinarie ledningsplatsen, men har en förstärkt logistisk uthållighet. Däremot kan lokalerna ha en lägre fysisk skyddsnivå.</p>
4	<p>Myndigheten har utöver förmågor enligt nivå 2 tillgång till en mobil eller fortifikatoriskt skyddad alternativ ledningsplats som kan användas över hela hotskalan. Den alternativa ledningsplatsen har samma förmåga avseende informationsdelning som den ordinarie, men har en förstärkt logistisk uthållighet. Utrustning finns så att ledningsfunktioner kan omgruppera utan avbrott i ledningsförmågan och verka från två olika geografiska platser.</p>
5	<p>Myndigheten har utöver förmågor enligt nivå 2 tillgång till mer än en mobil och/eller fortifikatoriskt skyddad alternativ ledningsplats enligt nivå 4.</p>

Mer information om ledningsplatser finns på [MSB.se](https://www.msb.se) under ämnesområdet "Krisberedskap och civilt försvar".

Säkra kommunikationer

En förutsättning för samverkan och ledning i alla lägen är att det finns kommunikationslösningar som fungerar. Detta ställer krav på att kommunikationslösningarna som används är robusta och fungerar utan avbrott även i en störd miljö och att informationen skyddas och hanteras på rätt sätt med beaktande av sekretess. Det är viktigt att i förväg ta aktiv ställning till vilka verktyg som ska användas vid samverkan så att detta fungerar när en händelse inträffar. Det är även bra att ha en plan för redundans vid bortfall av ordinarie samband.

För att välja rätt verktyg för säker och robust samverkan måste en analys av sambandsbehoven genomföras: en sambandsberedning. Sambandsberedningen ger till exempel svar på vilka ni ska samverka med, vilken typ av information som ska delas samt hur tidskritisk och skyddsvärd informationen är. Utifrån sambandsberedningen kan sedan nödvändig förmåga byggas upp med stöd av robusta och/eller skyddade kommunikationslösningar.

Informationen måste hanteras på rätt sätt med beaktande av sekretess. MSB tillhandahåller flera tjänster med höga krav på robusthet och säkerhet för ledning och samverkan på nationell nivå: Rakel, SGSI och WIS. Dessa tjänster bör övervägas i analysen.

Signalskyddssystem är säkra kryptografiska funktioner som är godkända av Försvarmakten och krävs för att skydda säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter vid kommunikation. Med hjälp av säkra kryptografiska funktioner kan aktörer skydda sin information från obehörig åtkomst och manipulation.

Öka förmågan att planera och hantera kommunikationsmedel för alla situationer	
0	Myndigheten saknar förmåga att bedöma behovet av att samverka och kommunicera säkert i vardagen eller under samhällsstörningar vid fred och krig. Signalskyddsförmåga saknas.
1	En sambandsberedning är gjord för att identifiera interna och externa samverkansbehov, det vill säga en analys av vilken information som måste kunna utbytas även om ordinarie kommunikationer bryts, vilka aktörer som behöver kunna kontaktas och vilka kommunikationsverktyg som kan komma i fråga.
2	Myndigheten har utifrån sambandsberedningen etablerat en åtgärdsplan för att bygga upp förmågan till robust och säker samverkan.
3	Organisationen har genomfört förmågehöjande åtgärder, i enlighet med planen, såväl tekniska implementationer av kommunikationslösningar som utbildningar i metodik och handhavande. Signalskyddsförmåga finns etablerad i förekommande fall.
4	Förmåga finns för att hantera störningar. Organisationen har implementerade och övade kontinuitetsplaner, det vill säga planer för redundans vid bortfall av ordinarie samband och rutiner för att leda och samverka även om de robusta kommunikationslösningarna och/eller signalskyddet utsätts för störningar eller faller bort.
5	Myndigheten genomför och utvärderar återkommande samverkansövningar för att bibehålla förmågan till robust och säker samverkan.

Mer information finns på [MSB.se](https://www.msb.se) under ämnesområdet "Informationssäkerhet, cybersäkerhet och säkra kommunikationer".

Risk- och kriskommunikation

Samordnad kommunikation i rätt tid stärker aktörers trovärdighet, förebygger otydligheter och motverkar ryktesspridning.

Under fredstida kriser, krigsfara och krig har kommunikation stor betydelse för hur effektiv hanteringen blir samt för människors tilltro till myndigheter och ytterst demokratin. Offentliga aktörers förmåga att risk- och kriskommunicera utgör därför en central förmåga oavsett händelse, både enskilt och tillsammans. Risk- och kriskommunikation ska effektivt kunna bidra till målen för civilt försvar och krisberedskapen.

Lite förenklat är riskinformation information som ska *förbereda* människor inför en eventuell fredstida kris eller ytterst krig. Här är det därför viktigt att invånarna på förhand har kännedom om risker och hur de kan förbereda sig. Krisinformation är information som krävs *när något redan har inträffat*.

Risk- och kriskommunikation är effektiv om den uppfyller följande kriterier:

- Snabbhet – kommer rätt i tid.
- Relevans – möter behov och utgår från erfarenheter och forskning.
- Samordning – ger mottagaren en enhetlig bild, oavsett avsändare.
- Sanning – är korrekt och verifierad.
- Transparens – öppenhet om vad aktörer vet och inte vet, vilka oklarheter som finns och hur man kommit fram till beslut.
- Tillgänglighet – medvetna kanalval, tillgänglighetsanpassad och språkanpassad.

För att den samordnade och aktörsgemensamma kommunikationen ska bli effektiv behöver den

- vara proaktiv och se till helheten utifrån ramverket ”Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar”
- vara samordnad på alla berörda nivåer, nationell, regional och lokal
- skapa delaktighet och engagemang, målgrupps- och situationsanpassad
- visa på handlingsalternativ, skapa effekt och önskvärda beteenden.

Öka förmågan att kommunicera samordnat	
0	Det saknas praktiska och tekniska förutsättningar för att kunna kommunicera internt och samordnat.
1	Myndigheten har analyserat sitt kommunikationsbehov inför och under fredstida kriser, krigsfara och krig avseende exempelvis målgrupper, kanaler m.m.
2	<p>Myndigheten har tagit fram och beslutat en plan för kommunikationsberedskap.</p> <p><i>(Till exempel upprättade kontaktvägar, förberedda texter, kommunikationsinriktningar, plan med talespersoner, tillgänglighetsanpassad information, alternativa kanaler utifrån scenarier som att elförsörjning och elektroniska kommunikationer slås ut osv.)</i></p> <p>Myndighetens plan för kommunikationsberedskap omfattar planering för att nå ut till flera grupper genom medvetna kanalval, tydlighet, språköversättningar och tillgänglighetsanpassning både inför och under fredstida kriser, krigsfara och krig.</p>
3	<p>Myndighetens planering för samverkan på kommunikationsområdet inkluderar att kunna bidra till, och effektivt utnyttja, samhällets samlade kommunikationsresurser inför och under fredstida kriser, krigsfara och krig.</p> <p><i>(T.ex. kunna stödja andra utifrån den egna verksamhetens expertis och verktyg inom kommunikation och kunna ta stöd av andra inom områden när den egna organisationen inte har kompetens eller verktyg.)</i></p>
4	Myndigheten utbildar och övar kontinuerligt för att kunna genomföra sitt kommunikationsuppdrag under fredstida kriser, krigsfara och krig.
5	<p>Nödvändiga investeringar har genomförts för att möjliggöra för myndigheten att snabbt nå ut med korrekt målgrupps- och situationsanpassad information inför och under fredstida kriser, krigsfara och krig.</p> <p><i>(T.ex. alternativa webbplatser, presskonferenser i fält och tillgänglighet vid trygghetspunkter.)</i></p>

Vägledning om tillgänglig samhällsinformation hittas på MSB.se under ingången "Publikationer".

Psykologiskt försvar

Psykologiskt försvar är samhällets gemensamma förmåga att identifiera och stå emot otillbörlig informationspåverkan och annan vilseledande information som riktas mot Sverige från främmande makt eller andra yttre aktörer för att påverka våra beslut, uppfattningar eller beteenden.

Främmande makt och andra yttre aktörer utnyttjar sårbarheter i det svenska samhället för att försöka störa och styra det öppna samtalet. Otillbörlig informationspåverkan syftar till att försvaga vår motståndskraft och försvarsvilja eller att otillbörligt påverka olika målgruppers uppfattningar, beteenden och beslutsfattande till främmande makts fördel. Otillbörlig informationspåverkan kan användas såväl enskilt som för att förstärka effekten av andra påverkansaktiviteter inom ramen för en påverkanskampanj riktad mot Sverige.

Det handlar om en medveten inblandning från utländska aktörer i det som händer i Sverige, där man försöker skapa splittring och få människor att inte lita på varandra eller på staten. Att bygga förmåga och kunskap i den egna myndigheten för att identifiera och möta otillbörlig informationspåverkan bidrar till att säkerställa förtroende gentemot medborgarna och till att värna den svenska demokratin.

Detta kan innebära att möta målgruppers informationsbehov genom att erbjuda korrekt information och fakta om verksamhetens ansvarsområde. Luckor eller brister i målgruppsanpassad information riskerar att utnyttjas av aktörer som vill sprida felaktig och vilseledande information.

Öka förmågan att identifiera och möta otillbörlig informationspåverkan	
0	Det saknas förmåga, kunskap eller verksamhet för att identifiera och möta otillbörlig informationspåverkan.
1	Myndigheten har inkluderat hotet av otillbörlig informationspåverkan i den egna risk och sårbarhetsanalysen.
2	Myndigheten har regelbunden omvärldsbevakning för att identifiera otillbörlig informationspåverkan riktad mot den egna verksamheten.
3	Myndigheten har en förmåga att sprida målgruppsanpassad kunskap i sina egna kanaler som höjer motståndskraften mot otillbörlig informationspåverkan.
4	Myndigheten har rutiner och kunskap för att bemöta, informera och samverka med andra berörda aktörer om otillbörlig informationspåverkan riktad mot den egna verksamheten.

5

Myndigheten har rutiner för kompetensutveckling, samverkan och övning inom psykologiskt försvar.

Läs mer på Myndigheten för psykologiskt försvars webbplats.

Informations- och cybersäkerhet

Informations- och cybersäkerhet handlar om att skydda viktig information och system så att obehöriga inte kan komma åt dem, att de inte kan manipuleras samt säkerställa att de kan användas som det är tänkt och är tillgängliga där och när de behövs.

För att säkerställa samhällsviktiga funktioner under normala och ansträngda förhållanden krävs att viktig information och system skyddas så att de kan användas som det var tänkt, där och när de behövs – oavsett vilken störning de utsätts för.

Med system avses hårdvara och mjukvara som används för att lagra, bearbeta och kommunicera information, som övervakar och kontrollerar utrustning, fysiska processer och infrastruktur samt IOT¹⁹-enheter som ofta är mindre, ofta inbegriper sensorer och har förmåga att kommunicera med varandra.²⁰ Systematiskt informations- och cybersäkerhetsarbete ger myndigheter förutsättningar att upprätthålla rätt nivå av skydd över tid och förmåga att hantera uppkomna situationer.

¹⁹ Internet of things

²⁰ <https://www.msb.se/sv/publikationer/cyberfysiska-system--vad-ar-det/>

Det systematiska informations- och cybersäkerhetsarbetet behöver stärkas särskilt rörande den information och de system som krävs för att upprätthålla verksamheten. Organisatoriska, administrativa, fysiska och tekniska säkerhetsåtgärder behöver införas och löpande anpassas. Till exempel behövs organisation och rutiner för att säkerställa att system uppdateras och säkerhetsövervakas samt för att åtgärda och rapportera identifierade sårbarheter och incidenter. InfoSäkkollen²¹ innefattar samtliga delar av det systematiska informationssäkerhetsarbetet och mäter genom självskattning hur långt en organisation har implementerat det.

Öka förmågan att säkra information och system	
0	<p>Myndigheten har inget systematiskt informations- eller cybersäkerhetsarbete.</p> <p>Myndigheten har uppnått de krav som motsvaras av InfoSäkkollen nivå 0.</p> <p>Myndigheten har inte identifierat information och system som krävs för att upprätthålla sin verksamhet.</p>
1	<p>Myndigheten har påbörjat arbetet med informations- och cybersäkerhet och det finns etablerat arbete inom något av följande områden: ledningen är engagerad, information och system har inventerats, det finns arbetsätt inom centrala områden såsom informationsklassning och riskanalys eller medarbetarnas kunskaper har undersökts.</p> <p>InfoSäkkollen nivå 1.</p>
2	<p>Myndigheten har etablerat ytterligare arbete inom områden listade på nivå 1, fyllämpar sina arbetsätt och har kopplat de olika delarna i informations- och cybersäkerhetsarbetet till varandra.</p> <p>Myndigheten har uppnått de krav som motsvaras av InfoSäkkollen nivå 2.</p> <p>Myndigheten har börjat etablera säkerhetsåtgärder enligt MSBFS 2020:7 kap. 2–4.</p> <p>Myndigheten har identifierat information och system som krävs för att upprätthålla sin verksamhet.</p>
3	<p>Myndigheten har etablerat merparten av arbetet inom samtliga områden. Kritisk information och system är identifierade och bedöms ha rätt skydd. Samtliga arbetsätt är utformade på ett medvetet sätt.</p> <p>Myndigheten har uppnått de krav som motsvaras av InfoSäkkollen nivå 3.</p> <p>Säkerhetsåtgärder i MSBFS 2020:7 kap. 2–4 är implementerade i enlighet med föreskriften.</p> <p>Myndigheten har genomfört kontinuitetshantering för information och system som krävs för att upprätthålla myndighetens samhällsviktiga verksamhet vid fredstida krissituationer (se vidare om kontinuitetshantering i fokusområdet Samhällets funktionalitet och försörjning).</p> <p>Myndigheten har också anpassat sin kontinuitetshantering, utformning av ledningsplatser, implementation av säkra kommunikationer samt införande av övriga säkerhetsåtgärder till identifierade krav.</p>

²¹ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakra-kommunikationer/systematiskt-informationssakerhetsarbete/infosakkollen/>

4	<p>Myndigheten har etablerat allt arbete som behöver ske inom samtliga områden samt bedriver ett avancerat arbete med ständiga förbättringar vad gäller identifiering av hinder och framgångsfaktorer samt ledningens uppföljning.</p> <p>Myndigheten har uppnått de krav som motsvaras av InfoSäkkollen nivå 4.</p> <p>Säkerhetsåtgärder i MSBFS 2020:7 kap. 5 är implementerade i enlighet med föreskriften.</p> <p>Informationssäkerhetsrisker och beroenden som påverkar myndighetens samhällsviktiga verksamhet är hanterade.</p>
5	<p>Informations- och cybersäkerhet har en central roll i myndighetens övergripande strategi och planering. Ledningen stödjer aktivt informations- och cybersäkerhet och ser det som en strategisk fördel.</p> <p>Myndigheten samarbetar aktivt med andra aktörer inom beredskapssystemet för att utveckla gemensamma arbetssätt och ta vara på möjligheterna att dela och nyttja information på ett säkert sätt för att möta totalförsvarets behov.</p> <p>Myndigheten arbetar proaktivt och innovativt för att skydda information och system som krävs för att upprätthålla myndighetens verksamhet nu och i framtiden.</p> <p>Myndigheten har genomfört kontinuitetshantering för information och system som krävs för att upprätthålla myndighetens samhällsviktiga verksamhet vid höjd beredskap (se vidare om kontinuitetshantering i fokusområdet Samhällets funktionalitet och försörjning).</p> <p>Myndigheten har också anpassat kontinuitetshantering, utformning av ledningsplatser, implementation av säkra kommunikationer samt införande av övriga säkerhetsåtgärder till identifierade krav.</p>

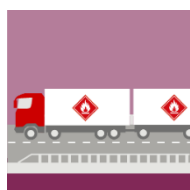
Öka bidraget till ansvarsrådets informations- och cybersäkerhetsförmåga	
0	<p>Myndigheten har inte identifierat information och system som krävs för att upprätthålla ansvarsrådets verksamhet.</p>
1	<p>Myndigheten har börjat identifiera information och system som krävs för att upprätthålla ansvarsrådets verksamhet.</p> <p>Myndigheten bidrar till att stärka lägesbilden över det nationella informations- och cybersäkerhetsarbetet genom att skicka in InfoSäkkollen och rapportera it-incidenter till MSB samt genom anmälan vid säkerhetshotande händelser och verksamhet till Säkerhetspolisen och Försvarsmakten.</p>
2	<p>Myndigheten har identifierat information och system som krävs för att upprätthålla ansvarsrådets verksamhet både under normala förhållanden och vid höjd beredskap.</p> <p>Myndigheten har identifierat informationssystem inom ansvarsområdet som upprätthåller samhällsviktiga verksamheter. Det finns dokumenterade och övade planer för att säkerställa tillräcklig kontinuitet ur ett totalförsvarsperspektiv.</p>
3	<p>Myndigheten har förmåga att bedöma hot och risker kopplad till aggregering och ackumulering av information inom ansvarsområdet.</p> <p>Myndigheten har bistått ansvarsrådets aktörer med att identifiera informationssystem som upprätthåller samhällsviktiga verksamheter.</p>

4	<p>Det finns rutiner för att under höjd beredskap på förfrågan kunna förmedla status för informationssystem som upprätthåller samhällsviktiga verksamheter som underlag till det militära och civila försvarets cyberlägesbilder.</p> <p>Det finns förmåga att upprätta cyberlägesbilder inom ansvarsområdet som underlag till det militära och civila försvarets cyberlägesbilder²².</p>
5	<p>Myndigheten arbetar proaktivt och innovativt tillsammans med ansvarsrådets aktörer för att skydda den information som krävs för att upprätthålla ansvarsrådets verksamhet nu och i framtiden.</p> <p>Myndigheten har tillsammans med ansvarsrådets aktörer genomfört kontinuitetshantering av informationstillgångar som krävs för att upprätthålla ansvarsrådets samhällsviktiga verksamhet vid höjd beredskap (se vidare om kontinuitetshantering i fokusområdet Samhällets funktionalitet och försörjning).</p>

Mer information finns på informationssakerhet.se

CBRNE (farliga ämnen)

Förekomst av CBRNE-ämnen, i kombination med de olika sorters skador som dessa ämnen kan åstadkomma, innebär att samhället måste upprätthålla olika förmågor för att kunna skydda sig mot händelser inom området.

I vårt samhälle används dagligen en mängd olika ämnen. De är till stor nytta inom många olika användningsområden. Men många av dessa ämnen är också farliga och kan, om de hanteras fel, vara skadliga eller rentav dödliga. Sådana ämnen kallas CBRNE-ämnen, vilket är en internationell förkortning för Chemical, Biological, Radiological, Nuclear and Explosives. Ibland kallas CBRNE även för farliga ämnen. Gemensamt för dessa ämnen är att de kan orsaka skador på människor, djur, växter, egendom och miljö. Ämnenas egenskaper skiljer sig dock åt, liksom på vilket sätt de kan orsaka skada.

²² Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025, avsnitt 3.6.

CBRNE-händelser omfattar hela hotskalan, allt från naturlig smittspridning och olyckor i fredstid till avsiktlig användning av CBRNE-ämnen för att göra skada vid exempelvis krig, terrorhandlingar eller kriminalitet (antagonistisk användning). Händelserna kan leda till omfattande insatser för beredskapsmyndigheterna. Exempelvis kan hot om en CBRNE-händelse ge upphov till rädsla och oro hos allmänheten samt försvåra hanteringen och öka belastningen på samhällets resurser.

CBRNE-händelser kan dessutom ge upphov till allvarlig miljöpåverkan som är dyr och tidskrävande att åtgärda. Även betydande ekonomiska konsekvenser kan uppstå, inte minst om händelsen innefattar sanering av egendom, avspärningar och produktionsbortfall över lång tid.

Det är särskilt viktigt att aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet planerar i förväg för att i så stor utsträckning som möjligt kunna fortsätta sin verksamhet under en CBRNE-händelse.

Öka förmågan att hantera en CBRNE-händelse	
0	Det pågår inget arbete för att utveckla förmågan att motstå och/eller hantera en CBRNE-händelse.
1	Myndigheten har kunskap om CBRNE-händelser som är relevant för den egna verksamheten, om skyddsåtgärder samt om relevanta aktörer inom området och deras roller.
2	Myndigheten tar kontinuerligt fram bedömningar av vilka hot och risker inom CBRNE-området som finns inom ansvarsområdet och hur detta kan påverka verksamheten.
3	Myndigheten har en planering för att både förebygga och hantera CBRNE-händelser och dess konsekvenser samt återställande efter inträffad händelse.
4	Myndigheten har en planering för att hanteringen av hot och risker inom CBRNE görs känd och prövas genom utbildning och övning.
5	Nödvändiga investeringar för att hantera hot och risker inom CBRNE är gjorda.

Mer information hittas i CBRNE-strategin som återfinns på [MSB.se](https://www.msb.se)

5. Perspektiv som ska integreras

Civil beredskapsplanering är beroende av att alla bidrar, samtidigt som den behöver utformas efter de behov som grupper och individer har och de risker de utsätts för. Denna inriktning lyfter därför tre tvärgående perspektiv: jämställdhet, barnrätt samt miljö- och klimat. Syftet med de tvärgående perspektiven i planeringsinriktningen är att bidra till en beredskap som svarar upp mot ett samhälle där individer och grupper drabbas olika, där det övergripande målet blir en hållbar beredskap av alla, för alla.

Den civila beredskapen befinner sig i en uppbyggnadsfas. All offentlig verksamhet ska bidra till genomförandet av Agenda 2030²³ och dess 17 mål. I syfte att få konkret effekt i genomförandet avgränsas fokus i den här planeringsinriktningen till att inrikta och stödja de nämnda perspektiven. Det ska inte ses som att andra hållbarhetsfrågor är uteslutna. Övriga jämlikhetsperspektiv, icke-diskriminering och alla människors lika värde ska beaktas. Funktionsrätt liksom etnisk mångfald och inkludering är exempel på frågor som måste vägas in.

Jämställdhetsperspektivet

Regeringen bedömer att kvinnor och män fortfarande inte har samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att nå intentionen med målen för det civila försvaret och krisberedskapen behöver beredskapsplaneringen beakta detta.

Kvinnor och män har på gruppnivå olika förutsättningar och förmåga att förebygga, hantera och återhämta sig från fredstida kriser, krigsfara och krig. Män och kvinnor möter delvis olika risker och hot och bedömer dem också olika, vilket belagts i ett stort antal studier.²⁴ Det svenska samhället är på många sätt starkt könssegregerat där till exempel uniformerade yrken och tekniska områden som energi och cyber är mansdominerade, medan vård- och omsorgsyrken är starkt kvinnodominerade. Detta speglas också i normerna för hur verksamheten bedrivs, vilken status den har i hanteringen av samhällsstörningar och vilka prioriteringar som görs.

²³ Agenda 2030 är en handlingsplan med mål för omställning till ett hållbart samhälle för människorna, planeten och välbefindandet. Agenda 2030:s mål och delmål är integrerade och odelbara och omfattar samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

²⁴ För en sammanfattning av könsskillnader i förhållningssätt till risker, se t.ex. Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser (Enander 2018, MSB), s. 48–51.

Samtidigt tenderar större samhällsstörningar att å ena sidan förstärka, å andra sidan utmana normerna för vad som betraktas som manligt och kvinnligt. Arbetet behöver därför utgå både från kända ojämställdhetsproblem och beakta hur samhället reagerar på en fredstida kris, krigsfara och krig.

För att få effekt behöver arbete med jämställdhet utgå från tydliga problemformuleringar. Ojämställdhet kan till exempel bero på fördelning av makt och inflytande, ekonomiska förutsättningar, fördelning av obetalt omsorgsarbete eller åtnjutande av fysisk integritet. Utifrån dessa samhällsövergripande problem uppstår konsekvenser och omständigheter som en civil beredskapsplanering, som svarar på människors behov och utgångspunkter, behöver utgå ifrån.

Arbetet med beredskapsplaneringen ska därför inkludera följande:

- En grundanalys baserad på utredning av vilka ojämställda förhållanden och omgivande faktorer relaterade till jämställdhet som finns inom myndigheten samt ansvarsområdet och som kan få konsekvenser under fredstida kriser, krigsfara och krig.
- Arbete utifrån grundanalysen med kunskapshöjning samt prioriteringar och åtgärder som beaktar de konsekvenser som framkommit och därmed stärker både planering och operativ hantering.

Fokus för analyserna är i huvudsak parametrarna *lika deltagande* och *utsatthet*, medan de sex jämställdhetspolitiska delmålen och problembeskrivningen bakom dem fungerar som ingångsvärden.²⁵

- Lika deltagande handlar om makt, inflytande och representation och de konsekvenser en ojämställd fördelning av representation och resurser kan få: dels internt för aktörerna i den civila beredskapen, dels avseende den enskildes delaktighet.
- Utsatthet handlar om hur risker och hot enskilt och sammantaget drabbar kvinnor, män, flickor och pojkar olika, och hur dessa på gruppnivå även bedömer dessa olika.

²⁵ De sex jämställdhetspolitiska delmålen utgör regeringens beskrivning av samhällets utmaningar inom ojämställdhet.

Barnrättsperspektivet

Sverige ska vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa skydd och omvårdnad av barn som berörs under fredstida kriser, krigsfara och krig.

Förenta nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är i dag, förutom en del av den internationella humanitära rätten, även svensk nationell lag.²⁶ Ett barnrättsperspektiv ska därför beaktas i uppbyggnaden av den civila beredskapen. Vid en väpnad konflikt finns dessutom särskilda folkrättsliga normer och regelverk som berör barnets rättigheter.²⁷

Barnkonventionen omfattar ett stort antal områden och barnets rättigheter är till sin karaktär odelbara och ömsesidigt beroende. I syfte att rama in och skapa fokus för åtgärder tar denna inriktning fasta på en identifierad övergripande problembild för den civila beredskapen, men det innebär också fortsatt att Sverige ska leva upp till hela barnkonventionen.

Barnrättsaktörer har i flera rapporter under senare år beskrivit hur Sveriges krisberedskap kan beakta ett barnrättsperspektiv.²⁸ Sammanfattningsvis återkommer följande behov i dessa rapporter:

- Behovet av barnanpassad information och kommunikation.
- Behovet av dokumenterade barnrättsliga analyser och konsekvensbedömningar med utgångspunkt i barnkonventionen.
- Behovet att göra barn delaktiga.

Arbetet med beredskapsplaneringen ska därför inkludera följande:

- Grundanalys: identifiera och kartlägga kända risker för att barns rättigheter inte tillgodoses under fredstida kriser, krigsfara och krig.
- Inleda arbete med att utveckla metoder och rutiner för barnkonsekvensanalyser inom myndighetens ansvarsområde.
- Säkerställa anpassad information till barn inför, under och efter fredstida kriser, krigsfara och krig.

²⁶ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

²⁷ Utöver barnkonventionens paragrafer 38 och 39 som behandlar barn i väpnad konflikt är Barnkonventionens tilläggsprotokoll vid indragning av barn i väpnade konflikter (2000) samt FN:s säkerhetsråds resolutioner 1261 (1999) och 1314 (2000) om barn i väpnad konflikt bland de mest centrala.

²⁸ Se t.ex. *Alla tar ju inte ansvar – Barnkonventionen som lag under en samhällskris* (Barnombudsmannen, 2021) eller *Första året med pandemin – Om barns mäende och utsatthet* (BRIS, 2021).

Arbetet ska i tillämpliga moment göra barn delaktiga genom till exempel barnpaneler så att de kan uttrycka sina behov och åsikter.

Utöver basala behov som vatten, mat och värme behöver människors existentiella behov och behoven av trygghet och hopp tillfredsställas. Att barn upplever trygghet och kan upprätthålla sin vardag under påfrestning bidrar till samhällets funktionalitet, robusthet och uthållighet. Aktörer i civilsamhället, såsom Rädda Barnen, Röda Korset och trossamfunden, har här en avgörande roll.

Även förskolan och skolan är av stor betydelse då det är den arena där det offentliga Sverige når flest barn på daglig basis. Barns rätt till utbildning för sin egen skull framgår av såväl regeringsformen och barnkonventionen som skollagen. Skolan är förutom sina andra roller även en arena för hälsoarbete (till exempel vaccinationsprogram) och information vid fredstida kriser, krigsfara och krig. Att skolplikten och rätten till utbildning förverkligas blir därmed också en beredskapsfråga och är av avgörande betydelse för barns trygghet, hälsa och utveckling.

Miljö- och klimatperspektivet

Dagens svenska samhälle har byggts upp och anpassats till ett visst klimat men klimatförändringar medför att sannolikheten för extrema händelser ändras. Det ställer därmed andra krav på Sveriges beredskap.

Klimatförändringarna medför bland annat en ökad medeltemperatur och fler extrema naturhändelser, såsom värmeböljor och torka, allvarliga skogsbränder samt ökad och mer intensiv nederbörd som kan leda till översvämningar, ras och skred. Ett mildare och blötare klimat kan även innebära fler stormskador. Därutöver är höjda havsnivåer en aspekt att ta hänsyn till.

Framtida naturrelaterade händelser kan komma att bli mycket allvarligare och hota infrastruktur, bebyggelse, miljö, liv och hälsa. Högre temperaturer och ändrade nederbördsmonster påverkar bland annat tillgången på dricksvatten, växtperioder, förekomst av skadedjur och ekosystemtjänster. Detta tillsammans med förlusten av biologisk mångfald kan i sin tur leda till förändrade förutsättningar för livsmedelsproduktion och påverka vår försörjningsförmåga. Sverige påverkas även av klimatförändringarnas effekter i andra länder, exempelvis förändrad migration och säkerhetspolitiska spänningar. Klimatförändringarna försvårar fattigdomsbekämpning och innebär risk för nya hälsoutmaningar och ökat tryck på ekosystemen. Förändringarna ställer krav på anpassning och en handlingskraftig civil beredskap.

Arbetet med beredskapsplaneringen ska därför inkludera följande:

- Minska sårbarheten för klimatrelaterade risker och extrema väderhändelser samt öka förmågan att hantera sådana risker och händelser. Det kan till exempelvis röra sig om att det vid fastställande av lämplig placering av beredskapslager eller alternativa ledningsplatser behöver genomföras en analys av klimataspekter, såsom ökad risk för översvämningar, ras och skred.
- Ta hänsyn till de förändringar som behöver genomföras för att ställa om till ett klimatneutralt och klimatanpassat samhälle²⁹. Det kan till exempel handla om att en ökad elektrifiering medför att elberoendet som helhet kommer att öka och därmed också samhällets sårbarhet vid elbortfall.

²⁹ För mer information om hur klimatförändringar, klimatanpassning och klimatomställning kan påverka förmågeutvecklingen inom civil beredskap: "Förändringar, anpassning och omställning – Nya perspektiv och utmaningar för civil beredskap i ett föränderligt klimat" (MSB2178). Underlag kring olika samhällsstörningar vid fred, med värsta trovärdiga utfall, hittas i "Nationell risk- och sårbarhetsbedömning (NRSB) 2023".

6. Utbildning och övning

Utbildning är ett viktigt verktyg för att stärka förmågan hos den enskilde aktören och beredskapssystemet i stort, men för att kunna upprätthålla, utveckla och pröva samhällets förmåga att hantera fredstida kriser, krigsfara och krig måste vi också öva.

För att myndigheterna ska kunna lösa sina uppgifter är det nödvändigt att medarbetarna har tillräcklig kompetens om system, uppgift och roller. Kompetensförsörjning är därför en grundläggande förutsättning för utveckling av den civila beredskapen. Utbildning och övning är centrala verktyg som kompletterar varandra och där det behöver ske en progression så att rätt verktyg används vid rätt tillfälle för att uppnå avsedd effekt. Genom utbildning och övning lär organisationer och enskilda medarbetare sig hur de ska kunna samverka när något allvarligt händer, vilka kontakter som ska tas, vilka olika roller och vilket ansvar de har under fredstida kriser, krigsfara och krig.

Alla statliga myndigheter inom beredskapssystemet ansvarar för att personalen får den utbildning och övning som behövs för att de ska kunna utföra sina uppgifter under fredstida kriser³⁰. Varje myndighet ska dessutom ansvara för att personal som är krigsplacerad vid myndigheten får den utbildning och övning som behövs för att den ska kunna utföra sina uppgifter under krigsfara och krig³¹.

Vilken utbildning som krävs för den enskilde beror på dennas arbetsuppgifter och existerande kompetens. Respektive myndighet hanterar dessa bedömningar och tar fram planer för kompetensutveckling som del av sitt arbete med att säkra sin kompetensförsörjning.

Övningsinriktning

För att underlätta en gemensam kraftsamling att stärka förmågor finns en nationell strategi för systematisk övningsverksamhet för krisberedskap och civilt försvar³². Att utveckla förmåga med utgångspunkt i en gemensam bild av vilka de centrala behoven är underlättas genom MSB:s övningsinriktning³³ där följande förmågor lyfts fram som prioriterade att öva under 2022–2026:

- Samverkan och ledning
- Resurshantering
- Kommunikation

³⁰ 8 § Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap

³¹ 11 § Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap

³² Nationell strategi för systematisk övningsverksamhet – För krisberedskap och civilt försvar, MSB1625 – oktober 2020

³³ Övningsinriktningen tas fram av MSB i dialog med aktörerna i Nationellt forum för samordning av samverkansövningar (NAFS).

De prioriterade förmågorna är omfattande och har därför brutits ned i underliggande aspekter som skapar konkreta förutsättningar att öva de prioriterade förmågorna. Även dessa hittas i MSB:s övningsinriktning.

Erfarenhetsåterföring

Under övningar uppstår lärande och erfarenheter som behöver tas om hand för att stärka organisationens förmåga. Genom att på ett strukturerat sätt utvärdera övningar och skapa utrymme för erfarenhetsåterföring får organisationen och de enskilda medarbetarna nya insikter och kunskaper, om egna och andras styrkor och svagheter. Det är centralt att utarbeta en plan för att hantera erfarenheter och vidta åtgärder. Genom att omvandla lärandet till konkreta handlingar och åtgärder skapas utveckling som gör skillnad.

Mer information kring övningsinriktningen, stöd för övningsverksamhet och utvärdering samt vilka utbildningar MSB kan erbjuda hittas på [MSB.se](https://www.msb.se) under ämnesområdet "Utbildning och övning".

7. Uppföljning och utvärdering

För att kunna förbättra arbetet med civil beredskap är det viktigt att det kontinuerligt genomförs uppföljning och utvärdering. Uppföljning och utvärdering är en förutsättning för analys av uppnådda resultat och effekter samt för bedömning av vilka åtgärder och insatser som är nödvändiga för att utveckla samhällets förmåga att hantera fredstida kriser, krigsfara och krig.

Uppföljning

Uppföljning av beredskapsåtgärder kan genomföras på flera olika sätt, både av interna och externa parter. Det är dock viktigt att uppföljningen sker med planerade intervall och vid större ändringar som påverkar organisationen.

En rutin för att följa upp och förbättra bör ange

- frekvens och intervall för uppföljningen
- hur uppföljningen ska gå till
- vem som ansvarar för uppföljningen
- hur resultatet kommuniceras till ledningen och verksamheterna
- hur resultatet från uppföljningen ska tillvaratas

För att uppföljningen ska bli en naturlig del av arbetet behöver den också vara integrerad i alla delar av verksamheten. Exempelvis kan det redan vid start vara bra att titta på hur arbetet inom civil beredskap kan samordnas, till exempel verksamhetsplanering, kontinuitetshandling, risk- och sårbarhetsanalys, säkerhetsskyddsarbete och informationssäkerhetsarbete.

Utvärdering

Utvärdering är att systematiskt och transparent bedöma genomförande, resultat och effekter av åtgärder för att stärka samhällets förmåga att kunna hantera fredstida kriser, krigsfara och krig. Målet är att resultatet av utvärderingarna ska komma till praktisk användning i arbetet med att stärka samhällets beredskap.

Utvärdering bör ske mot bakgrund av kunskapsluckor och behov inom varje aktörs ansvarsområde och kan ge svar på hur förmågan att hantera fredstida kriser, krigsfara och krig ser ut. Resultaten av utvärderingar redovisas för beställaren och är ämnade att vara ett viktigt beslutsunderlag för myndighetens ledning inför strategiska beslut om inriktningen av den egna verksamheten.

När en utvärdering är klar behöver utvärderingens slutsatser omsättas i en åtgärdsplan som konkret beskriver hur, när och av vem åtgärderna ska genomföras. Åtgärdsplaner är normalt inte en del av utvärderingen, utan en följd av den, eftersom beslut om åtgärder ofta kräver att man tar hänsyn till ytterligare beslutsunderlag. Det är viktigt att följa upp åtgärdsplaner och genomförda insatser

efter lämplig tid för att säkerställa att resultatet av utvärderingarna kommit till praktisk användning.

Vägledningen "Utvärdering av hantering av inträffade händelser" som hittas på [MSB.se](https://www.msb.se) ger kunskap och stöd i hur man kan planera, genomföra och presentera utvärderingar för att kunna ta tillvara erfarenheter och utveckla sin verksamhet.